

26.16x26.87	1/2	20	עמוד	הארץ - כותרת	08/11/2013	39585851-4
מכון שכטר למדעי היהדות - 84920						

להסתכל למזות בעיניים

הם נמצאים שם בשביל החולים בשעות הקשות ביותר, עד לרגעים האחרונים. אבל בישראל המלווה הרוחני הוא עדיין מקצוע לא מוכר. 23 מלווים שהוסמכו השבוע מקווים לשנות את ההתייחסות למקצוע

המוסמכים הטריים (משמאל לימין) הילה זמר, אדירה בן אהרן, אלי שרון ודבורה קורן בסיום הכשרה, השבוע צילום: אמיל סלמן

בין המוסמכים גם הילה זמר, בת 54 מירושלים, עובדת סוציאלית קלינית ופסיכותרפיסטית. "למדתי עבודה סוציאלית ובהמשך פסיכותרפיה יונגיאנית, אבל הרגשתי שחסר לי משהו, ושהלימודים הפסיכואנליטיים לא ממלאים אותי", היא מספרת. "את החסר השלמתי בלימודים שמתמקדים לטקסטים הנוגעים בסבל, בתקווה, במשמעות החיים ובשאלות כמו איך אני חנו מתמודדים עם משברים. רק אז הרגשתי שהדברים מתחברים". ב-2008 החלה זמר את הכשרתה במסגרת תכנית "מרפא" להכשרת מלווים רוחניים במכון שכטר. ההכשרה הועברה על ידי זוהרה דווידוביץ'-פרקש – מלווה רוחנית מוכרת ומוערכת מארה"ב המתמחה בעיקר בליווי נפגעי טראומה

ברשת בהגדרת קריטריונים להסמכה, שחלקם אומצו מארגון המל"וים הרוחניים היהודים האמריקאי (NAJC), וכוללים הכשרה בת 800 שעות לפחות. בוגרי ההכשרות נתבקשו להציג אסמכתאות, ידע מקצועי ורקע מעשי בפני ועדה שכללה את הפרופ' מני קוולובסקי, ראש המחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטת בראיילן, את יונית סלעילמה, מנהלת תחום סיעוד אונקולוגי ופליאטיבי במחוז ירושלים של קופת חולים כללית ואת קרי קולסברג, מלווה רוחני בכיר מארה"ב שישב בוועדה כנציג ה-NAJC. 33 מבוגרי ההכשרות הגישו אסמכתאות והתייצבו לריאיון, ו-23 מתוכם הוסמכו.

עידו אפרתי

סיפור חייו של אלי שרון, בן 60 מירושלים, כולל, בין היתר, פציעת ראש קשה במלחמת יום הכיפורים, תקריפת אשפוז ושיקום ארוכה, לימודי כלכלה וגם פרק ארוך במגזר העסקי. אבל מעל כל אלה, המאפיין הבולט ביותר של חייו הוא העיסוק הבלתי הפוסק במצוקה, מוות ואובדן. כך, למשל, התנדב ליחידת הקבורה של צה"ל, שם טיפל וזיהה לאורך השנים בכ-1,200 חללים. בעשור האחרון ביצע מעבר חד מניהול בכיר בענף ההייטק, ללימוד ועיסוק בפסיכודרמה, ביבילותרפיה (טיפול באמצעות תהליכי קריאה וכתובה ע"א) ולעבודה אינטנסיבית עם קשישים בבתי אבות ברחבי הארץ. יום אחד לפני כמה שנים הגיע שרון, שמגדיר עצמו אדם שומר מצוות ושברזומה שלו גם הסמכה לרבנות, לבית החולים שערי צדק. "החלטתי שאני רוצה להבין יותר לעומק את עולמם של הקשישים, או הלכתי לקורס בשערי צדק שעסק בסוגיות הנוגעות לסוף החיים", הוא מספר, "כבר באותו היום ידעתי שאני רוצה להיות מלווה רוחני. מצאתי שהמקום שבו אני הכי טוב עם אנשים הוא במצבים של חולי, סבל, כאב, אובדן ושכול". את מיטתו של החולה הסופני, או זה הסובל ממשבר בריאותי קשה, פוקדות כבר כיום פונקציות תומכות שונות - רשמיות או וולונטריות: החל מפסיכולוגים, דרך עובדות סוציאליות או בני משפחה ועד למטפלים באמנות וליצנים רפואיים. בישראל, המלווה הרוחני נעדר מהרשימה הזו – אך במדינות רבות בעולם המערבי הוא חלק בלתי נפרד מהצוות שמלווה בני אדם במצבי קיצון. אפשר למצוא אותם במחלקות הקשות ביותר בבתי החולים, בהוספיסים, בבתי אבות, ביחידות צבאיות ובבתי סוהר.

דבורה בן אהרון: "תפקידך כמלווה הוא להיות עם אנשים בזמן שהם עוסקים בשאלות כמו 'למה אני?'"

"מלווה רוחני זה תפקיד מקצועי שלא היה מבוסס ומוכר בארץ. תפקידו הוא ללוות אדם במשבר ולעזור לו למצוא משמעות במצב בו הוא נמצא. זה תפקיד שקיים בכל העולם, ונוגע בעיקר לאנשים במצב של חולי, שמי תעסקים בסוף החיים. רק כאן בארץ זה דבר חדש", מסבירה דבורה קורן, יו"ר-רשתפה של רשת הארגונים לליווי רוחני, ומייסדת עמותת תשקופת להתמודדות עצמית בעקבות מחלות קשות. רשת הארגונים לליווי רוחני נג, שבראשה עומדת קורן, היא ארגון גג שמאגד כ-20 ארגונים ישראלים ששמו להם למטרה לטפל במצוקות ולהכשיר מלווים רוחניים.

800 שעות הכשרה

ביום שלישי השבוע הונחה אבן דרך משמעותית במסלול ההכרה והמיסוד של המקצוע בישראל. בטקס שהתקיים בנווה אילן הוסמכו לראשונה 23 ישראלים כמלווים ומטפלים רוחניים. חלק מהמוסמכים, כמו אלי שרון, הוכשרו כבר לפני שנים וככל זאת, ההסמכה, שמבוססת לראשונה על קריטריונים בינלאומיים ברורים, נעשית בישראל רק כעת. התלוותה אליה תוכנית מסודרת של רשת הארגונים לליווי רוחני, יחד עם הדיפה ומימון של הפרדציה היהודית של ניו יורק (UJA). מבהינה מקצועית ההסמכה אמנם מציבה אמנם את המלווים הרוחניים הישראלים בקו אחד עם עמיתיהם מעבר לים, אבל מבהינה רשמית המקצוע עדיין אינו מוכר בארץ, לא על ידי משרד הבריאות ולא על ידי משרד הרווחה. כבר לפני כעשור החלו ארגונים בישראל להציע הכשרה לליווי רוחני, ובחסות ההגדרה הרחבה והעמומה של המקצוע התקיימו הכשרות שונות ולא אחידות. "עד לפני 4 שנים הכשרות בישראל היו פרי טיזניות", מסביר שרון, "כל אחד מצא לעצמו הגדרות אחרות וחששנו מאוד שזה הולך לכיוון של שרלטנות. אדם עבר קורס של 10 שעות על ספר החיים הטיבטי והגדיר את עצמו מלווה רוחני".

ברשת הארגונים לליווי רוחני הבינו שהדרך להכרה מחייבת מי-סוד ואחידות של תכנים ושל רמה מקצועית. בשנים האחרונות עסקו

8.95x26.53	2/2	עמוד 20	כותרת - הארץ	08/11/2013	39585874-9
מכון שכטר למדעי היהדות - 84920					

והחברה ב-NAJIC. "היא היתה מרכזית מאוד בטיפול באירוע 11 בספטמבר, ואנחנו למעשה הדור הראשון שהיא לימדה והכשירה", מסבירה זמר. הכשרת המלווים הרוחניים בישראל כוללת חלק אקדמי לצד לימוד של טקסטים שנוגעים במצבים המורכבים שעמם מתמודדים המטופלים ומתייחסים לשאלות כמו משמעות החיים והתמודדות עם המוות – מכור תבים כמו ויקטור פרנקל, קארל יונג, אברהם מאסלו ועד דוד גרוסמן, יהודה עמיחי ולאה גולדברג. "ההסתגלות לצרכים של ישראל נעשית דרך התרבות הישראלית שהיא תרבות של טקסטים, ולכן הגישה כאן היא פלורליסטית ופתוחה לכל אחד ללמוד ולקבל הכשרה", מסבירה זמר. אדירה בן אהרון, גם היא אחת מקבוצת המלווים הרוחניים שהוסמכו השבוע, מסבירה כי "הכלי הרוחני, להבדיל מהכלי הטיפולי, הוא מפגש אנושי של נוכחות, של 'להיות עם'. לפעמים שאתה יושב ליד אדם, גם כזה שלא יכול לדבר, זה יכול לחולל פלאים". בדומה לזמר, גם החיבור של בן אהרון, בת 59 מהיישוב הרדוף, מגיע מהעולם הטיפולי. "למדתי סיעוד, אבל שנים רבות לא עסקתי בזה אלא במוסיקה. למדתי טנטרי לוגיה (מדעי השכול ע"א) במוסיקה וליוויתי בנגינה בנבל ובקול חולים ובני משפחה בסוף החיים", היא מספרת. מאז שנת 2003 מטפלת בן אהרון באמצעות המוסיקה בהוספיס בגליל העליון, ואת הכשרתה כמ' לווה רוחנית היא סיימה לאחרונה בבית החולים האוניברסיטאי רוברט ווד ג'ונסון בניו ג'רזי.

"העבודה של המלווה הרוחני בבתי החולים בחו"ל מגוונת מאוד", מסבירה בן אהרון, "אם זה בחדר מיון – שם אתה מקבל מטופלים במצב בים אקוטיים ומלווה אותם ואת משפחתם, דרך מצבים של ליווי בניתוק ממכשירים תומכי חיים או בקבוצות תמיכה למטופלים במחלקות אונ' קולוגיות. גם במחלקת יולדות, למשל, נדרשים לעתים מלווים. תינוקות נפטרים, וזה יכול לקרות בשעות שאין אף אחד מסביב. ב'שגרה' אתה, כמ' לווה הרוחני, עובר בין החדרים, מציג את עצמך ואומר: 'אני פה'. תפקידך להיות איתם בזמן שהם עוסקים בשאלות כמו 'למה אני?' או 'למה בכלל?'"

מלווים תחת אש

המלה הלועזית למלווה הרוחני היא "צ'פלן" (chaplain) – שמשמעותה נעה בין "כומר" ל"איש דת". "בארה"ב זה תחום שצמח בנצרות אבל ב-40 השנים האחרונות התפתח גם לדתות אחרות", מסבירה קורן. ואכן, מקום של כבוד שמור לצ'פלנים בתרבות האמריקאית הפרוי-נוצרית. עשרות סרטוני יוטיוב מהללים את הצ'פלנים הצבאיים שפועלים באזורי רי הקרבות. תחת כותרות הוליוודיות כגון "צ'פלנים תחת אש", מוצגים אנשי הדת שמברכים את החיילים לפני הקרב – מאז קרב לקסינגטון וקרי נקורד במלחמת האזרחים, ועד יחידת הצ'פלנים של צבא ארה"ב, שפועלת בעיראק ובאפגניסטן וחברים בה כמרים, רבנים ואימאמים מוסלמים. אלא שבעוד הצ'פלנים מתאימים כמו כפפה לאומה האמריקאית, האזרחית ובו בזמן דתית כל כך, החברה הישראלית שונה – בוודאי בנושאים כמו יחסי דת ומדינה ויחסו של הפרט לאמונה. למעשה, די בתרגום של המונח צ'פלן ל"מלווה רוחני" כדי לייצר יחסי ציבור גרועים במיוחד למקצוע. "בישראל יש בעיה קשה עם מקצוע כזה מסיבות רבות – חברתיות, פוליטיות, תרבותיות", מסביר שרון. "בעולם המערבי, בעיקר בארצות האנגלוסקסיות, שם קיימת הפרדה בין דת ומדינה, אתה יכול לדבר על אלוהים וזה לא חייב להיות מושג דתי, אלא מושג תרבותי סוציולוגי שמתאר משהו גדול ונשגב ממני. בישראל המצב אחר: יש את החילונית שאומר מיד 'אל תכפה עלי', ויש רופאים שאומרים לי 'אתה תביא לי לכאן חב'דניקים ורבנים'. יש כאן התנגדות תפיסתית מוקדמת, עוד לפני שמדברים בכלל על הכרה, תקציבים ותקנים".

אבל לצד הקושי של המלווים הרוחניים לחדור למרחב התרבותי הצפוף והשמרני בארץ, יש גם הצלחות ראשונות. כך, בבתי חולים כמו שיבא, שערי צדק ורמב"ם וכן בבתי אבות כבר ניתן למצוא מלווים רוחניים שמועסקים בשכר, המשולם ברובו על ידי מהפדרציה היהודית של ניו יורק, שהשקיעה בעשור האחרון 6 מיליון דולר בקידום העניין בישראל. לדברי אורי לוונטר-רוברטס, מנכ"ל המשרד הישראלי של הפדרציה, תחום הליווי הרוחני הוכיח את עצמו בשנים האחרונות בניו יורק לא רק בפן הרפואי, אלא גם בטיפול באנשים שנקלעו למשברים אישיים קשים בעקבות המשבר הכלכלי והוריקן סנדי. עם זאת, הוא מציין, הבאתו לארץ היתה כרוכה בהתאמה לצרכי החברה הישראלית. "בנינו מודל ישראלי ייחודי שנשען על התרבות, הטבע והמקורות ההיסטוריים שלנו. הרעיון אינו להפוך את תחום הטיפול לדתי, אלא להרחיב את ארגו הכלים של אנשי מקצוע בתחום הטיפול בישראל".